

ВИЗНАЧЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВІАКОМПАНІЯМИ

У статті розглядаються науково-методичні підходи до вдосконалення методів визначення собівартості перевезень в авіакомпаніях з врахуванням особливостей впливу більш суттєвих ринкових факторів.

Ключові слова: витрати, собівартість перевезень, льотні експлуатаційні витрати, аеропортів збори, збори за аеронавігаційне забезпечення на маршруті.

В статті рассматриваются научно-методические подходы к совершенствованию методов определения себестоимости перевозок в авиакомпаниях с учетом особенностей влияния более существенных рыночных факторов.

Ключевые слова: расходы, себестоимость перевозок, летные эксплуатационные расходы, аэропортные сборы, сборы за аэронавигационное обеспечение на маршруте.

In the article the scientifically methodical going is examined near perfection of methods of determination of prime price of transportations in airlines taking into account the features of influence of more substantial market factors.

Keywords: charges, prime price of transportations, flying running expenses, aeroport collections, collections, are for the aeronavigation providing enroute.

Постановка проблеми. В ринкових умовах вдосконалення методів визначення собівартості перевезень є об'єктивним процесом. Собівартість перевезень пасажирів, пошти, вантажів при рівних умовах визначає конкурентоспроможність авіакомпанії, рівень тарифів при нормативній рентабельності.

Розвиток ринкових відносин підвищує вимоги до показників собівартості тому, що в авіакомпаніях необхідно розраховувати не тільки середню собівартість, а собівартість с врахуванням якості і споживчої вартості перевезень по типам повітряних суден (ПС), видам перевезень, окремим напрямам, повітряним лініям і т.і.

Вдосконалення методів собівартості перевезень обумовлено також диференціацією тарифів, які враховують співвідношення попиту, пропозиції на перевезення, а також споживчі якості транспортних послуг.

Ці обставини обумовлюють актуальність проблем вдосконалення методів визначення собівартості авіаперевезень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові проблеми вдосконалення методів планування і калькулювання собівартості продукції досліджували такі вчені як: А.В. Бадягін, С.П. Бугров, В.П. Гальковський, А.В. Глічів, Н.Г. Горелів, Ю.Ф. Куласєв, В.І. Лебедев, В.М. Макаров, А.В. Мірошніков, Є.А. Овруцький, Л.І. Сергєєв, Л.А. Яценко та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Аналіз наукових робіт і публікацій показав, що проблеми вдосконалення методів планування, калькулювання собівартості перевезень в цивільної авіації, які враховують найбільш суттєві фактори ринкової економіки, недостатньо досліджені. Сучасний стан переходу авіакомпаній України на ринкові відносини потребує подальшого посилення системного характеру дослідження цих проблем.

Постановка завдання (цілі статті). Метою дослідження є дослідження науково-методичних підходів вдосконалення методів визначення та калькулювання собівартості авіаперевезень в авіакомпаніях.

Виклад основного матеріалу.

Планування та калькулювання собівартості авіап перевезень потребує вирішення таких основних задач:

- забезпечення розробки науково обґрунтованих тарифів на авіап перевезення;
- відповідність національної системи планування, обміну та калькулювання собівартості авіап перевезень основним рекомендаціям міжнародних організацій ЦА (ІКАО і ІАТА) з питань встановлення тарифів та надання в ці організації статистичної звітності.

З врахуванням характеру та структури виробництва, а також рекомендацій ІКАО щодо форм подання її фінансових статистичних даних типової номенклатури статей калькуляції, типова номенклатура статей калькуляції авіакомпанії має такий склад витрат:

1. Витрати на здійснення польотів.
2. Витрати на технічне обслуговування та ремонт.
3. Амортизація.
4. Витрати на покриття зборів у клієнтів та аеродромні витрати.
5. Витрати на обслуговування пасажирів (виконання робіт).
6. Витрати на оформлення квитків, продаж і рекламу.
7. Витрати на управління та обслуговування виробництва.
8. Інші експлуатаційні витрати.

Типові калькуляційні статті експлуатаційних витрат авіакомпаній, авіапідприємств сформульовано за виробничо-технологічним принципом і розподілом витрат на основні і накладні, прямі та непрямі. Вони використовуються авіакомпаніями для цілей планування витрат, калькулювання собівартості одиниць продукції, обліку витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) та складання кошторису витрат на виробництво.

Авіакомпанія калькулює, планує й обліковує собівартість перевезень (робіт) та надання інших послуг за такими статтями експлуатаційних витрат, що входять складовими частинами до її типової номенклатури статей калькуляції:

1. Витрати на здійснення польотів, всього, у тому числі:
 - 1.1. Витрати на оплату праці членів льотних екіпажів, всього, з них:
 - натуральні виплати.
 - 1.2. Нарахування на оплату праці членів екіпажів на соціальні заходи.
 - 1.3. Авіаційне паливо та мастила.
 - 1.4. Інші льотні витрати, всього, у тому числі: платежі на обов'язкове страхування льотного обладнання; оренда льотного обладнання; підготовка членів льотних екіпажів (коли амортизація не нараховується); страхування життя членів льотних екіпажів.
 2. Витрати на технічне обслуговування та ремонт, всього, у тому числі:
 - 2.1. Витрати на оплату праці персоналу, що здійснює технічне обслуговування (ТО) і ремонт повітряних суден та двигунів, всього, у тому числі натуральні виплати.
 - 2.2. Нарахування на оплату праці.
 - 2.3. Витрати на матеріали.
 - 2.4. Інші витрати.
 3. Амортизація всього, у тому числі: амортизація льотного обладнання; амортизація наземного обладнання та майна; інші витрати, пов'язані зі зносом та амортизацією.

4. *Витрати на покриття зборів з клієнтів та аеродромні витрати, всього, у тому числі: витрати, пов'язані з системою зборів за аеропортове обслуговування посадки, технічне обслуговування ПС, пасажирів та обробку вантажів, пошти і багажу, розміщення ПС на пероні з наданням аеронавігаційного обслуговування; аеродромні витрати.*

5. *Витрати на обслуговування пасажирів, всього, у тому числі: витрати на оплату праці бортпроводників, всього, у тому числі: натуральні виплати; нарахування на оплату праці бортпроводників; витрати на харчування пасажирів на борту ПС; витрати, пов'язані з обслуговуванням пасажирів на борту ПС; інші витрати, пов'язані з обслуговуванням пасажирів.*

6. *Витрати на оформлення квитків, продаж та рекламу, всього, у тому числі: витрати на оплату праці персоналу, що забезпечує оформлення квитків, продаж і рекламу; нарахування на оплату праці; витрати на рекламу; інші витрати.*

7. *Витрати на управління та обслуговування виробництва, всього, у тому числі: виплати на оплату праці адміністративно-управлінського й обслуговуючого персоналу, всього, у тому числі: натуральні виплати; нарахування на оплату праці; інші відрахування загального характеру.*

В сучасних ринкових умовах зростає роль та значення оперативного аналізу експлуатаційних витрат і собівартості перевезень за типами ПС, рейсів, видами перевезень, категоріями пасажирів, видами вантажів і т.ін.

Ці обставини потребують вдосконалення методів визначення собівартості перевезень за типами ПС.

У авіакомпаніях на практиці застосовуються такі методи розрахунку собівартості перевезень:

- 1. На основі загальної суми витрат і загального обсягу перевезень.*
- 2. На основі собівартості льотної години і годинної продуктивності польотів повітряних суден.*
- 3. На основі собівартості транспортних операцій.*
- 4. На основі собівартості літако-кілометру.*

Кожний з цих методів має своє цільове призначення, сферу застосування і недоліки (рис.1).

На основі загальної суми витрат і обсягу перевезень у підприємствах ЦА визначається середня собівартість продукції за планом і звітом щоквартально, у цілому за рік відповідно до інструкції з калькулювання і обліку експлуатаційних витрат, за видами авіації і робіт нетранспортного застосування і офіційною звітністю.

В той же час собівартість за типами ПС та видами перевезень не розраховується. Проведений автором аналіз теоретичних досліджень цих проблем показав, що більші широкого застосування методи визначення собівартості перевезень за типами ПС набули при оцінці ефективності ПС, які проектуються та при техніко-економічних дослідженнях [3, 6, 7, 9, 10].

Метод розрахунку собівартості перевезень на основі собівартості льотної години і годинної продуктивності польотів застосовується для визначення її середньогалузевої собівартості авіаперевезень та робіт з нетранспортного застосування авіації за типами ПС, собівартості й рентабельності перевезень і експлуатації ПС, собівартості авіаперевезень за типами ПС у підприємствах з меток розвитку внутрішньовиробничого розрахунку тощо.

Рис.1. Класифікація методів визначення собівартості авіаперевезень

Основною перевагою даного методу є можливість визначення собівартості перевезень за типами ПС. У той же час звітність не дає змоги одержувати витрати за типами ПС. Тому застосовується ряд аналітичних вибірок та розрахункових засобів. Однак це призводить до певних неточностей у розрахунках, оскільки вплив багатьох факторів приховано через середню величину собівартості льотної години.

Метод визначення собівартості перевезень на основі собівартості транспортних операцій широко застосовується при техніко-економічному аналізі.

Даний метод одержав широке розповсюдження на залізничному та водному транспорті і може застосовуватись у багатьох сферах діяльності авіапідприємств, проектних та науково-дослідних організаціях. Сфера застосування даного методу ширша, ніж методу на основі собівартості льотної години та годинної продуктив-

ності польотів. Він застосовується для визначення рентабельності перевезень експлуатації ПС, економічно-раціональних сфер застосування типів ПС, що знаходяться у експлуатації, оптимального розподілу ПС по лініях та місцях базування. оперативного аналізу собівартості продукції із застосуванням комп'ютерної техніки, удосконалення господарського розрахунку, правильної побудови цін (тарифів) на авіатранспортну продукцію, визначення економічно раціональних сфер застосування повітряного транспорту у транспортному комплексі України та ін.

Висновки. Аналіз методів визначення собівартості авіаперевезень, які використовуються на авіа підприємствах виявив ряд недоліків:

- при визначенні собівартості авіаперевезень не враховуються нові економічні умови діяльності авіа підприємств, основні фактори ринкової економіки;
- групування витрат за калькуляційними статтями, форми виробничого і калькуляційного звіту не відповідає новим вимогам;
- не в повній мірі відображається індивідуальні витрати авіа підприємств оскільки зберігається неспівставлення врахованих витрат і обсягів перевезень;
- не визначається собівартість пасажирських та вантажних перевезень;
- не дозволяють враховувати вплив на собівартість авіаперевезень техніко-економічних показників ПС та певних умов їх експлуатації.

З метою вдосконалення методів визначення собівартості перевезень автором запропоновані наступні методичні підходи:

- вдосконалення діючої методики калькулювання витрат і собівартості перевезень на основі використання функціонально-технологічного принципу групування витрат, деталізації калькуляційних вимірювачей, формування витрат за укрупненими транспортними операціями у розрізі залежних і незалежних від відстані безпосадочного польоту, виділення витрат по технічному і аеронавігаційному забезпеченню літако-вильоту за типами ПС;
- використання моделей первинних процесів формування витрат та на їхній основі розробка робочих рівнянь для розрахунку собівартості перевезень за типами ПС залежно від певних умов експлуатації;
- врахування найважливіших факторів ринкової економіки.

На основі запропонованих підходів автором розроблено вдосконалена методика визначення собівартості перевезень за типами ПС, в якій поєднані існуючі методи калькулювання собівартості перевезень на авіа підприємствах з методами, які застосовуються при техніко-економічних дослідженнях. Собівартість перевезень за типами ПС визначається на основі моделей первинних процесів формування витрат, а параметри, які характеризують ці процеси, визначаються виходячи з певних умов роботи підприємств, на основі звітних даних, норм і нормативів витрат ресурсів, техніко-економічних характеристик ПС, що експлуатуються.

На основі методики розроблені моделі залежності собівартості льотної години за типами ПС, які дозволяють визначати витрати для будь-якого діапазону дальності безпосадкового польоту з врахуванням умов експлуатації.

Таким чином вдосконалена методика дозволить вирішувати цілу низку економічних задач оперативного аналізу витрат собівартості, обґрунтовувати та планувати обсяги перевезень за видами та типами ПС, забезпечити оптимальний розподіл парку ПС на повітряних лініях, визначати політику формування тарифів на авіаперевезення, проводити комплексний аналіз умов беззбитковості прийняття цінових рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Городецкая Л.А. Совершенствование методов исчисления себестоимости перевозок на авиапредприятиях: автореф. дис. канд. экон. наук./ Л.А. Городецкая, - К.: Киевский ин-т инженеров гражданской авиации, 1992. – 20 с.
2. Городецкая Л.А. Методы калькулирования себестоимости перевозок на различных видах транспорта [Текст] // Проблемы повышения эффективности инфраструктуры. Сб. науч. тр. – Киев: КМУГА, 1996. – С. 188-193.
3. Костромина Е.В. Экономика авиакомпаний [Текст]. – М.: Концерн «Банковский Деловой Центр», 1997. – 111 с.
4. Кулаев Ю.Ф., Щелкунов В.И. Экономика гражданской авиации Украины. [Текст] – К.: Фенікс, 2012. – 736с.
5. Методичні рекомендації з формування собівартості авіаційних перевезень для внутрішніх і міжнародних сполучень з врахуванням методичних рекомендацій ІСАО. – Укрaviaтранс, 2003. – 21с.
6. Мирошников А.В. Совершенствование планирования работы предприятия с учетом сопоставимости затрат и продукции //А.В. Мирошников, Л.И.Сергеев. – Л.:ОЛАГА, 1982. – 176 с.
7. Мирошников А.В. Методы определения и модели формирования себестоимости продукции гражданской авиации. – М.: Транспорт, 1982. – 320 с.
8. Сич Є.М. Проблеми функціонування та розвитку транспортної галузі регіону [Текст] // Є.М. Сич, О.В. Мініна. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2001. - №14. – С. 145-150
9. Щелкунов В.И., Переверзева С.А. Механизм регулирования коммерческой деятельности авиакомпаний Украины: монография. [Текст] – Киев: Наук. думка, 2006. – 304 с.
10. Яценко Л.А. Теоретические основы и методы технико-экономических изысканий по развитию воздушных перевозок и повышению их эффективности: Автореф. дис... д-ра эконом. наук.: 08.00.05/. – М.: 1992. – 35 с.